

egyre ritkábban megszólaló író hitvallásait olvashatjuk az ész és a humánus, a jószág és a béke mellett, s tiltakozását az áradó „barbár ködök”, az erőszak, a fasizmus jelszavai, a történelem már jelenlevő szörnyűségei ellen.

(A tanulmány második, befejező részét következő számunkban közöljük.)

Jegyzetek: (1) Szerb Antal (1901–1945) — Bibliográfia (Összeállította: Tóbiás Áron) Bp. 1961. XXVIII. — (2) Szerb Antal: Könyvek és ifjúság elégiája, Nyugat, 1938. II. 277. — (3) Kóhalmi Béla: Az új könyvek könyve. Bp. 1937. 322. — (4) Laczkó Géza: Szerb Antal, Nagyvilág, 1947. 8. sz. [4.] — (5) Illés Endre: Krétarájzok. Bp. 1970. 402. — (6) Szentkuthy Miklós: Szerb Antal, Magyarok, 1946. II. 604. — (7) Talpassy Tibor: A fiókban maradt regény, It, 1977. 1. sz. 120. — (8) Bodnár György: A szellemtörténet és a történelem kihívása (Szerb Antal) = B. Gy.: Törvénykeresők. Bp. (1976). 240. — (9) Gál István: Adalékok Szerb Antal életéhez és munkásságához. = G. I.: Bartóktól Radnótiig. Bp. (1973). 277–278. — (10) Szerb Antal: A menthetetlen. — Elbeszélés —, Új Idők, 1937. 44. sz. 631. — (11) PIM Kéziratár V. 3819/209/a. — (12) Kardos László: Szerb Antal. = K. L.: Vázlatok, esszék, kritikák. Bp. 1959. 213. — (12/a) Gál István: Adalékok Szerb Antal életéhez és munkásságához. = G. I.: Bartóktól Radnótiig. Bp. (1973). 278. — (13) A lektori jelentés a regény második kiadása előtt készült ([Bp. 1936.] Révai K.), első kiadása 1935-ben Kolozsvárott látott napvilágot az Erdélyi Szépmíves Céh gondozásában. — (14) Németh László: Emberek a nemzet alatt (Tamási Áron: Jégtörő Mátyás), Tanú, 1936. 1–2. sz. 66–68. — (15) Babits Mihály: Tamási Áron: Jégtörő Mátyás, Erdélyi Helikon, 1936. 3. sz. 154–155. — (16) Komlós Aladár: Irodalmi napló — Tamási Áron: Jégtörő Mátyás, A Toll, 1936. 152. — (17) A lektori jelentés a második kiadás előtt íródott ([Bp. 1936.] Révai K.), az első kiadás Kolozsvárott 1934-ben, az Erdélyi Szépmíves Céh gondozásában jelent meg. — (18) A regény 1938-ban a Cserépfalvi Kiadónál jelent meg először. — (19) Rónay György: Kovács György: Erdélyi tél, Vigilia, 1938. 735–736. — (20) A regényt [1936]-ban a Nyugat Kiadó jelentette meg. — (21) Poszler György: Szerb Antal. Bp. 1937. 308., valamint Szerb Antal: Új klasszicizmus?, Korunk Szava, 1938. 21. sz. 625–626. — (22) Szerb Antal: Hétköznapok és csodák. (Bp. 1936.) Révai K. 20. — (23) im. 125. — (24) M. Pogány Béláról és amerikai éveiről az Irodalmi Lexikonnál bővebben szól Várkonyi Nándor: Pergő évek című emlékiratában. Bp. 1976. 62–106. 1. — (25) A regény a Franklin Kiadónál jelent meg (1935)-ben. — (26) Szerb Antalnak a Dr. Csibráky szerelmeivel kapcsolatos véleményéről l. még Talpassy Tibor: A fiókban maradt regény, It, 1977. 1. sz. 118–119. — (27) Szerb Antal: Örkény István: Tengertánc, Magyar Csillag, 1942. I. 177.

HABÁN MIHÁLY VERSE

Barátnőm halálhírére szelekbe hintett koszorúm írott emléke

*Ki látta a baljós elváltozást?
Hogy történhetett? Tudhatták? Istenem,
Készülő műved kifürkészhetetlen.*

*Hiszem egész délelőtt itt volt velem.
Avarillatú szelekben a hitvány
Emberi sors fölött bókoló faág
Kirájzolta üdvözlő mozdulatát.
A városi lárma-fészekből hangja
Kivált s fülem pitvarába települt.
Levélfordokkal csipkézett égszinnel,
Árnyékaim sötét bokrai mögött,
Kinyílt szemének kelýhe s a barátság
Gyújtogató tűzjelével rámköszönt.*

*Míg jelenléte egyre így sugárzott,
Hogy tudott elszökni észrevétlen?
Ki álcázta lassan távolodó
Lépéseit hátracsavart fejével,
Világcsodáló s a lét tündöklését
Arcomra tükröző arcával? Mikor
Szemem könnyosztító kódében eltűnt,
Angyalszárnyak söpörték el nyomát.
Hová rejtőzött, jaj, hová rejtették?
Földönfutó fátylós keresésemre
Mélykútú visszhangja már nem
válaszol.*

*Mégis hallom a hangját. Honnan szólít?
Ki palástolja valóság-hiányát?
Bársonyosan érintő szavaival
Otthonosan tollázkodik szívemben.*

*Aztán helyette énekelni kezdtek
Versekből alkotott csigaházában
A léleknek épített kristálytermek.
Rebbenve hallgatózom. A világ zeng?
Fényben égő rácsai körbezártak.*

*Szabad fogolyként nélküle maradtam.
Párás eszméletem hűvös mezőin
Merre intsek búcsút, hogy elérjem őt,
A tovatúnt barátot, ki ezután
Csupán az egyszer-voltba átívelő
Emlékek hídján térhet vissza hozzám,
Sohase múltó kísértet-alakban,
Letarolt emberöltőnkből, ha régi
Barátkozásunk tékozló-tündéri
Függőkertjeivel átsuhan rajtam.*

*Itt az át-nem-léphető határokon
Én gyöngytermő szeretetét áldozom.
Diszítse, istenem, örök hatalmad
S bevégzett műved, mely megbonthatatlan.*

Annáért. 1977. IX. 6.

VIDA TIVADAR

NIELS STENSEN ÉS MAGYARORSZÁGI ÚTJA

Stensen 1638 újév napján született Dánia fővárosában, Koppenhágában. Apja ötvösmester volt, de borkiméréssel is foglalkozott. Tulajdonképpen bevándorló volt; ősei protestáns lelkészek voltak a Dánia számára 1645-ben elveszett dél-svédországi tartományok egyikében. Anyja, Anne Nielstochter első férjének halála után 1632-ben ment férjhez Stensen apjához, aki akkor már szintén özvegyember. Az öreg Sten Pedersennek első házasságából két gyermeke volt: János és Erzsébet, a kis Niels után pedig még egy Anna nevű leány született. Apjuk 1645-ben bekövetkezett halála után anyjuk még kétszer ment férjhez, hogy az ötvösműhely fennmaradását, a gyermekek megélhetését és otthonát biztosítsa.

Első iskolai kiképzését szülővárosában kapta. Közben kétszer is pestisjárvány dühöngött a városban. A második (1654-ben) különösen kegyetlen volt: 246 iskola-társát ragadta el. 1656 őszén iratkozott be a koppenhágai egyetemre, amelynek 17 tanára közül mindössze ketten vagy hárman voltak orvostanárok. Az egyetem elsősorban a lelkészképzés célját szolgálta. Így nem csoda, ha a természettudományos és orvosi képzést áhító hallgatót már 1659-ben tudományos vándorúton találjuk.

E vándorútnak első állomása Rostock volt, majd Amszterdam következett. Itt sem volt még akkor a mai értelemben vett egyetem, hanem egy ún. Atheneum, amelynek orvostanára Gerard Blaes (1625—1692) Stensennek szállást és kosztot is adott. Orvostudományt annál kevesebbet, mert — mint később írja — egyebet sem látott tőle, mint „mindennapi és céltalan vegyészeti gyakorlatokat”. Mégis e mostoha körülmények között fedezte fel a fiatal egyetemi hallgató 1660. április 7-én egy bárány fejének a boncolása közben az ún. *ductus Stenonisi*